

Pécs 4. püspöke

Simon (1108–1124/1134)

Püspökségének kezdete ismeretlen. Első alkalommal 1109-ben a veszprémvölgyi apácák alapítólevelének átírása, és birtokvitáik miatt kelt ítéletlevél kiadása kapcsán említik pécsi püspökként.

Minden bizonnyal már 1108-ban is Simon vezette azonban a pécsi egyházmegyét, mivel vele azonosítható Kálmán király egyik követeként az 1108-ban Dél-Itáliában említett Simon püspök. (A 12. század elején az erdélyi egyházmegye élén is egy Simon nevű főpap állt, de a pécsi püspök származása és görög nyelvtudása kétségtelenné teszi azonosítását az 1108-ban, Itáliában említett Simon püspökkel.)

Hiteles forrásokban 1124-ig lehet követni Simon életútját.

Simon pécsi püspök származását és műveltségét az 1108-as és 1109-es említései alapján lehet rekonstruálni.

1109-ben Kálmán király őt bízta meg, hogy eljárjon a veszprémvölgyi, görög apácák lakta bazilissza monostor birtokügyeinek rendezésében.

A vizsgálat érdekében fel kellett bontani az apácák eredeti, görög nyelven írt, összetekerve lezárt alapítólevelét, amelyet

Szent István, más vélemények szerint még Géza fejedelem adott ki. A király megbízásából Simon püspöknek a panaszok kivizsgálása ügyében el kellett olvasnia az eredeti alapítólevelet. A görögül írt oklevél vizsgálata bizonyítja, hogy Simon püspök azon kevés 12. századi magyarországi pap közé tartozott, aki latin mellett görögül is tudott.

Vélhetőleg éppen görög nyelvtudása miatt kérte fel erre a feladatra Kálmán király. A püspök az alapítólevélben említett javakat összevetette az apácák 12. század elején birtokolt földjeivel és népeivel, megállapította az apácamonostor tényleges birtokállományát és erről jelentést tett az uralkodónak. Kálmán elrendelte az új oklevél kiállítását, amelyet szintén a pécsi püspök végezhett.

Simon, a veszprémi püspök hozzájárulását is kikérve, először szó szerint átírta az eredeti görög nyelvű alapítólevelet. A görög szöveget gyakorlatilag hibátlanul másolta le, amely jelzi, hogy **a püspök jó görög tudással rendelkezett.** Simon tisztában volt azzal, hogy görög oklevelet nehezen tudják a későbbiekben elolvasni, ezért **elkészítette annak latin fordítását**, de az új, latin szöveget már aktualizálta, tehát abban a veszprémvölgyi apácák 12. század elején ténylegesen birtokolt javai szerepeltek.

Az oklevél latin része a dél-itáliai okleveles gyakorlattal mutat rokonságot, de egyben azt is bizonyítja, hogy írója **nem volt különösebben járatos az oklevél fogalmazásban**, mivel több nélkülözhetetlen formulás részt kihagyott. **Simon püspök tehát nem játszhatott komoly szerepet a 12. század elején a királyi oklevéladásban.** Feladatát semmiképpen sem hasonlíthatjuk a későbbi kancellárokéhoz. Nyilvánvalóan görög tudásának köszönhető, hogy rábízták ennek az oklevélnek a kiadását.

A veszprémvölgyi apácák kolostora

Magyarország egyik legrégebbi szerzetesi intézménye.

Szent István király alapította 1018 körül, az Istenanya tiszteletére, Szent Imre menyasszonya, a név szerint nem ismert kiskorú bizánci hercegnő és kísérete részére, Veszprém várától Nyugatra, 1,2 km-re, a Séd bal partján.

Alapítólevelét görög nyelven írták, de szövege Könyves Kálmán király 1109-i átiratában maradt meg. Az alapító bőven ellátta a kolostort birtokokkal és szolgálkkal. 9 falut kapott földdel együtt. (Egyik közülük: Sarlós (Magyarsarlós) Baranyában)

A görög apácák kezdetben valószínűleg Nagy Szent Vazul szabályzatát követték, de nem tudjuk, hogy később hová tartoztak. Apátnőjük: 1210-ben: Stella, 1224-ben Margaretha.

1346-ban az apátnő és 11 nővér lakta. 1538 előtt a fosztogató főurak és a törökök miatt az apácák Körmentre menekültek az ágostonos remeték egykori kolostorába. 1624-ben már csak egy nővér volt életben, a király Dallos Miklós győri püspökre bízta vagyonukat.

A kolostor fennmaradt régi falmaradványai nehezen értelmezhetők. A régészeti feltárás 2007-ben folyamatban volt.

A veszprémvölgyi görög alapítólevél

Az Szent István neve alatt fennmaradt tucatnyi oklevél között különleges helyet foglal el a veszprémvölgyi monostor alapításáról szóló. Míg a többi oklevél latin nyelven íródott, addig ennek a nyelve görög. A veszprémvölgyi alapítólevél nem mentes a problémáktól, ugyanis nem maradt fenn eredetiben. 1109-ben íratta át Kálmán király oly módon, hogy egy hosszú hártya felső felére másolták az eredeti görög szöveget, az alsó részére pedig azt a latin nyelvű oklevelet, amely részben azt tartalmazza, miért is kellett lemásolni Szent István görög oklevelét, részben pedig a görög oklevél latin parafrázisát adja.

Amennyire a szövegből kiderül, a Szent István által kiadott oklevelet összetekercselték és lepecsételték. A hitelesítésnek ez a módja azzal járt együtt, hogy amennyiben valamilyen oknál fogva szükség volt az oklevél felnyitására, fel kellett törni a pecsétet, miáltal az oklevél hitelét veszítette. Hogy ismét hiteles írás tanúskodjék a tulajdonos mellett, új oklevélbe kellett foglalni a régi szövegét. Mikor Kálmán király idején az apácák pereskedtek, be kellett mutatniuk az eredeti oklevelet, s mivel azt kinyitották, s ezáltal érvénytelenítették, újat adott helyette a király.

Simon pécsi püspököt bízta meg az oklevél megvizsgálásával, s az ő jelentése alapján készült el a latin szöveg, amely azután a göröggel együtt egyetlen hártyára másolva maradt korunkra. Az így ránk maradt görög szöveg legnagyobb hiányossága az, hogy nincs kelte. Kiadója: „István, a keresztény, egész Magyarország királya”.

A görög oklevél alig árul el valamit az alapító céljáról. Mindössze annyit tudunk meg belőle, hogy azt István király a saját, a felesége, gyermekei és egész Pannónia lelki üdvéért alapította.

A görög nyelvismeret és a dél-itáliai hatások jelenléte az említett oklevélben utal a püspök szicíliai vagy dél-itáliai származására. Görög és latin tudása közötti különbség esetleg arra is mutathat, hogy a püspököt inkább görög és nem latin származásúnak gondolhatjuk. **Simon Magyarországra kerülése bizonyosan összefüggésben hozható Kálmán király normann házasságával.**

A magyar uralkodó ugyanis 1097 elején pápai közvetítéssel elvette feleségül a Hauteville-házból származó, Felícia szicíliai normann hercegnőt, I. Roger szicíliai gróf leányát. Felícia Magyarország királynője volt 1097 és 1110 között. Házasságukból négy gyermek született.

A királynéval szokás szerint egyházi és világi kísérek érkeztek. Ezek egyike lehetett Simon, akit a királynéra való tekintettel is 1097 és 1108 között Kálmán király a pécsi püspökség élére állított.

A görögül tudó Simon kiválasztásában talán az is szerepet kapott, hogy a pécsi püspökség déli, délkeleti területei a bizánci kereszténységgel voltak határosak, sőt az egyházmegye szerémségi területein a görög-latin együttélés is valószínűsíthető.

Szicíliai Simon püspök diplomáciai pályafutása

Simon püspököt, származását és helyismeretét is figyelembe véve, a király 1108-ban Dél-Itáliába küldte. A követség előzménye az volt, hogy a 12. század elején felbomlott a magyar–normann szövetség és 1105-ben bizánci megkeresésre Kálmán a normann–bizánci konfliktusban a görög császár oldalára állt. 1107-ben Bohemond normann fejedelem megtámadta Bizáncot. Kálmán segítséget adott a császárnak és magyar csapatokat küldött Dél-Itáliába. A bizánci–magyar koalíció, amelyet Velence is támogatótt, egyéves küzdelem után legyőzte a normannokat. **A szembenálló felek 1108 szeptemberében kötöttek békeszerződést, amely aláírói között Peres ispán mellett Kálmán képviselőjében jelen volt Simon püspök is.**

Simon püspök, úgy tűnik, tevékenyen kivette részét Kálmán és fia, II. István királyok dalmáciai politikájában. Származása folytán is közel állt hozzá a mediterrán világ, kiismerte magát benne. **1111-ben ott volt Zarában,**

amikor Kálmán esküvel erősítette meg, hogy tiszteletben tartja Dalmácia jogrendjét. Az uralkodó után esküt tevő főpapok között Simont is felsorolták.

A püspök utolsó hiteles említése is Dalmáciához kapcsolódott. 1124 nyarán II. István Trau és Spalato városok kiváltságait újólag elismerte. A király esküjét megerősítő négy magyar főpap egyike Simon volt.

A pécsi püspök tekintélyét mutatja, hogy a 12. század eleji királyi oklevelek tanúnévsoraiban mindig az elsők között említették. Általában csak a két érsek előzte meg őt a listákban. Simon a Kálmán király körül létrejött nagy műveltségű püspökök köréhez tartozott, mint például Lőrinc esztergomi érsek, vagy a legendaíró Hartvik győri püspök.

A főpap egyházmegyén belül végzett tevékenységéről nem maradtak fenn források. Egy apró utalás azonban azt bizonyítja, hogy **nagy figyelmet fordított a püspökség birtokainak védelmére.** A veszprémvölgyi apácák 1109-ben általa írt oklevélének latin részében nyomatékosan kihangsúlyozta, hogy a Baranya megyei Sarlós falut az apácák a pécsi püspökséggel közösen birtokolják.

Simon pécsi püspök **utoljára hiteles forrásban II. István 1124-es,** előbb említett oklevelében szerepelt. Koller József a 18. század végén régi kéziratokra hivatkozva azt állította, hogy Simon 1133-ban még pécsi püspök volt. Ezzel a kijelentéssel összhangban van egy 1135-ös hamis oklevél, amely azonban II. Béla király egy korabeli oklevelének felhasználásával készült, Simon kalocsai érseket említő tanúnévsora.

Az 1135 táján felbukkanó Simon kalocsai érsekben a korábban pécsi püspökként említett főpapot látják. Így **Simon püspök három évtizedes pécsi főpásztorsága után a szomszédos, akkor Bácsott székelő érsekség vezetője lett.** Simon érsekségét 1135 és 1142 közé kell tenni, mivel 1142-ben már bizonyosan más áll Kalocsa élén.

Forrás:

- *A Pécsi Egyházmegye ezer éve*, Szerk. SÜMEGI József, Pécs, Fény Kft., 2008
- *A Pécsi Egyházmegye története I. A középkor évszázadai (1009-1543)*, Szerk. FEDELES Tamás – SARBAK Gábor – SÜMEGI József, Pécs, Fény Kft., 2009
- lexikon.katolikus.hu (veszprémvölgyi apácák kolostora)